

Katra diena kā svētki: svētku dienu sistēma Latvijā

Annemarija Apine
Rīga, 2025. gada augusts

Vai svētku dienu ir par daudz vai par maz?

Pēdējā laikā atkal aktuāla kļuvusi iniciatīva piešķirt Lāčplēša dienai svētku dienas statusu. Neatceļot citus svētkus, tā kļūtu par septiņpadsmito normatīvajā regulējumā noteikto svētku dienu Latvijā. Faktiski lielākā daļa iedzīvotāju izjūt nedaudz mazāk svētku dienu nekā esošās sešpadsmit. Trīs no tām – Pirmās Lieldienas, Mātes diena un Vasarsvētki – katru gadu ir svētdienā, bet Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku noslēguma diena nav katru gadu.¹ Šāds lēmums skatāms no trim – valsts, nodarbināto, darba devēju – perspektīvām.

Valsts. Papildu brīvdienu piešķiršanai ir vairāk ideoloģisks nekā pragmatisks raksturs – lai dotu iedzīvotājiem iespēju svinēt noteiktus svētkus

un veidotu nacionālo identitāti. Tajā pašā laikā tas ir arī politisks lēmums ar mērķi iegūt vēlētāju atbalstu.

Nodarbinātie. Brīvdienas var tikt uzskatītas kā papildu labums darba ņēmēju atalgojuma grozā, kas īstermiņā var uzlabot morālo noskaņojumu un dot iespēju atpūsties, tomēr ilgtermiņā strukturāli neietekmē strādājošo labbūtību.

Darba devēji. Uzņēmēju interešu pārstāvji norāda, ka svētku dienu skaits ir pārāk liels un negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības izmaksas un ekonomiku kopumā.² Tomēr, no otras puses, papildu brīvdienas var tikt izmantotas arī kā salīdzinoši lēts līdzeklis darbinieku piesaistei.

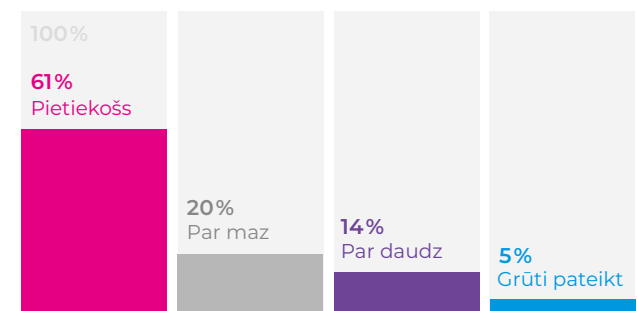
Līdzīgas debātes notiek arī citviet pasaulē, piemēram, Francijā, kur premjerministrs piedāvājis atcelt divas svētku dienas, lai samazinātu valsts parādu.³ Ko domā latvieši? Domnīcas LaSER vajadzībām veiktajā Latvijas iedzīvotāju reprezentatīvā aptaujā 61% respondentu norāda, ka ir apmierināti ar šobrīd esošo svētku dienu skaitu, bet pārējiem domas dalās.

1. attēls

Latvijas iedzīvotāju novērtējumi par svētku dēļ noteikto brīvdienu skaitu 2025. gadā (%)

Piezīme: Aptaujā izmantotais jautājuma formulējums bija "Laiku pa laiku sabiedrībā ir vērojamas diskusijas par svētku dēļ noteikto brīvdienu skaitu. Daļa uzskata, ka šādu brīvdienu varētu būt arī vairāk, citi iebilst, ka, ņemot vērā ekonomisko situāciju, brīvdienu skaits būtu jāsamazina. Kā domājat Jūs?"

Brīvdienu skaits ir:

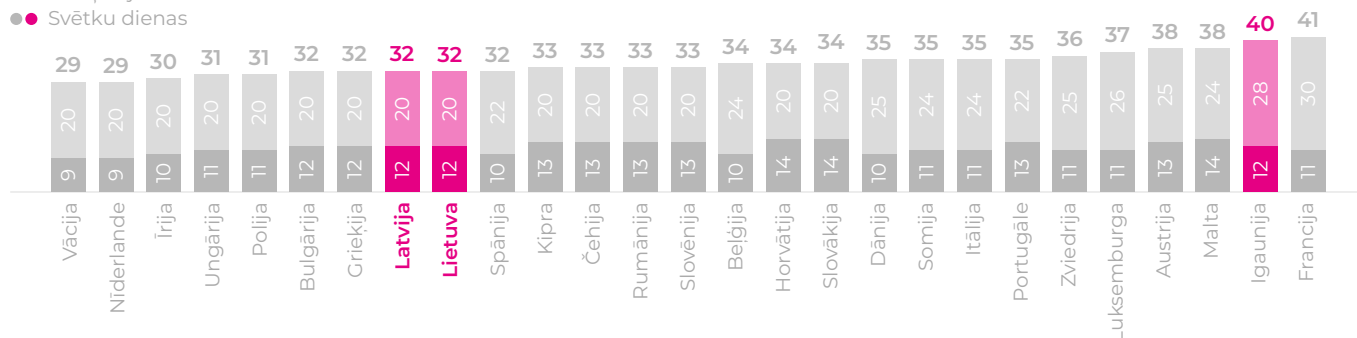
Avots: Reprezentatīva iedzīvotāju aptauja (n = 1005), lauka darbu veica SKDS 2025. gada jūnijā

Kā svētkus svin Latvijā un citviet Eiropā?

Brīvdienu skaits

Uz pārējo Eiropas Savienības (ES) valstu fona Latvijā nav ievērojami vairāk svētku dienu – 12 dienas līdzinās ES vidējam rādītājam. Tomēr, skatoties uz situāciju plašākā kontekstā, proti, ņemot vērā arī likumā noteiktās minimālās ikgadējās atvaļinājuma dienas, Latvija ierindojas starp mazāk dāsnajām valstīm.

- Atvaļinājuma dienas
- Svētku dienas

2. attēls

Darbadienās iekrītošo svētku un atvaļinājuma dienu skaits ES

Piezīme: Jāņem vērā, ka svētku dienu skaits mēdz atšķirties gadu no gada, atvaļinājuma dienu skaits var atšķirties atkarībā no nodarbinātā stāža un citiem apsvērumiem, arī reģionāli var tikt piešķirtas papildu brīvdienas.

Avots: Autora apkopojums

Pārceltās brīvdienas

Brīvdienu skaits dažkārt ir grūti salīdzināms. Piemēram, Latvijā 18. novembra un 4. maija brīvdienas tiek pārceltas jeb tiek piešķirta papildu brīva diena darbadienā, ja pati svētku diena iekrīt sestdienā vai svētdienā. Savukārt Francijā, Nīderlandē un lielākajā daļā Vācijas svētki, kas iekrīt brīvdienās, netiek kompensēti.

Pārceltās darba dienas

Latvijā joprojām ir tradīcija pārcelt darba dienas, kas iekrīt starp svētkiem. Šāds darba režīms tiek piemērots valsts iestādēm, bet ir ieteicams arī privātajam sektoram. Piemēram, 2025. gada 2. maijs – piektdiena starp svētkiem – tika atstrādāts sestdienā, 10. maijā. Šī tradīcija ir PSRS mantojums un tiek pieņemta vēl tikai dažās postpadomju valstīs. Citviet Eiropā līdzīgās situācijās nodarbinātie vai nu izvēlas izmantot sava atvaļinājuma dienas, vai arī darba devēji piešķir brīvu dienu pēc savas iniciatīvas, veidojot četru dienu garās brīvdienas.

Brīvdienu apmaksā

Lai gan Latvijā nodarbinātie bieži vien neizjūt visas 16 normatīvajā regulējumā noteiktās brīvdienas, tās izjūt darba devēji. Darba likumā ir noteikts, ka par darbu svētku dienās, tai skaitā tajās, kas iekrīt brīvdienās, strādājošajiem vai nu pienākas piemaksa ne mazāk kā 100% apmērā (dubultā likme), vai tiek piešķirta papildu brīvdiena.⁴ Eiropā prakse šajā jautājumā ievērojami atšķiras, un vairākās valstīs tā tiek noteikta kopliedzības, nevis normatīvajā regulējumā.

3. attēls

Pārceltās darba dienas 2025. gada maijā

P	O	T	C	P	S	Sv
28	29	30	1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	25	26	28	29	30	1

¹ Par svētku, atceres un atzīmējamām dienām. <https://likumi.lv/ta/id/72608>

² Auzāns, A. 2025. "Noteikti jāmaina!" LDDK aicina pārskatīt svētku pārcelšanu no brīvdienām uz darba dienām. Delfi TV. <https://www.delfi.lv/video/53950177/spried-ar-delfi/120067891/noteikti-jamaina-lddk-aicina-parskatit-svetku-parcelšanu-no-brivdienam-uz-darba-dienam>

³ Henley, J. 2025. French PM may scrap two public holidays to reduce country's crippling debt. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2025/jul/15/france-public-holidays-easter-ve-budget-economy-debt>

⁴ Darba likums. <https://likumi.lv/ta/id/26019>

Kā svētki ietekmē Latvijas ekonomiku?

Svētku dienu radītie ekonomiskie efekti nav viegli nodalāmi, un mehānismi var darboties pretējos virzienos – gan uzlabot, gan samazināt IKP un citus rādītājus – radot efektu, kura patieso vērtību ir sarežģīti paredzēt.

Ietekme uz iekšzemes kopproduktu (IKP)

No vienas puses, svētku dienas var samazināt ekonomikas apjomu jeb IKP. Latvijas kontekstā ir veiktas dažādas aplēses par vienas brīvdienas radīto zaudējumu ietekmi, kas varētu būt, sākot no 0,2%⁵ līdz pat 0,4% no IKP.⁶ No otras puses, svētku dienas pozitīvi ietekmē patēriņu, tomēr zinātniskajā literatūrā norādīts, ka šis efekts neatsver produktivitātes samazinājuma radītos zaudējumus.⁷ Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka māsaimniecībā Latvijā ir mazāki uzkrājumi nekā vidēji ES, un pēcsvētku patēriņš ir gausāks, radot šaubas par papildu brīvdienas pozitīvo ietekmi uz patēriņu.⁸

Sava nozīme ir arī Latvijas tautsaimniecības profilam – liela daļa ekonomikas ir balstīta uz ražošanu, tirdzniecību un ēdināšanu, kā arī sabiedriskajiem pakalpojumiem.⁹ Šīs nozares papildu brīvdienas varētu ietekmēt vairāk nekā, piemēram, profesionālos pakalpojumus, tāpēc Latvija esošajā situācijā varētu izjust lielāku negatīvo efektu, nekā valstis, kas pārorientējušas savu ekonomiku.

Ietekme uz produktivitāti

Lai gan akadēmiskie pētījumi par svētku dienu ietekmi ir ierobežoti, pastāv uzskats, ka līdz noteiktam līmenim atpūta pozitīvi ietekmē darba produktivitāti.¹⁰ Sarindojot ES valstis pēc vidējā nostrādāto stundu skaita, Latvija ierindojas aptuveni pa vidu. Tikmēr faktiski nostrādāto stundu skaits, kura apkopšanā iekļautas prombūtnes no darba (atvaļinājumi, svētku dienas, slimības, streiki u.c.) ir viens no augstākajiem ES. Starpība starp abiem rādītājiem arī ir mazāka nekā citās valstīs. Šāda tendence norāda – Latvijā iedzīvotāji ikdienā nestrādā pārlietu garas stundas, bet tai pat laikā prombūtnes no darba ir īsākas vai retākas.

Tajā pašā laikā jānorāda, ka Latvijā nominālā darba produktivitāte jau ir viena no zemākajām ES.¹¹ Lai gan lielākā daļa respondentu uzskata, ka brīvdienas neietekmē viņu darba režīmu, 13,6% norādījuši, ka pirms un/ vai pēc brīvdienām strādā mazāk, bet 26,4% – vairāk. Tas apliecina pieņēmumu, ka daļa no produktivitātes zaudējumiem, kas saistīti ar brīvdienām, tiek izlīdzināti ilgākā laika posmā, taču daļa – netiek atgūti.

Pārceltās un garās brīvdienas

Šobrīd Latvijā ir vairākas t.s. garās brīvdienas – Lieldienas, Jāņi, Ziemassvētki, kā arī četru dienu brīvdienas gadījumos, kad tiek pārcelta darbadiena. Pirmkārt,

garo brīvdienu laikā var būt sarežģīti nodrošināt darba nepārtrauktību, kā arī salāgot darba režīmu ar ārzemju tirgiem. Otrkārt, daļa iedzīvotāju mēdz izvēlēties garās brīvdienas pavadīt ārpus valsts, neveicinot patēriņu Latvijā. Tāpat šajos svētkos palielinās autoavāriju un traumu riski, kas saistīti ar alkohola patēriņu.¹²

Samaksa par brīvdienām

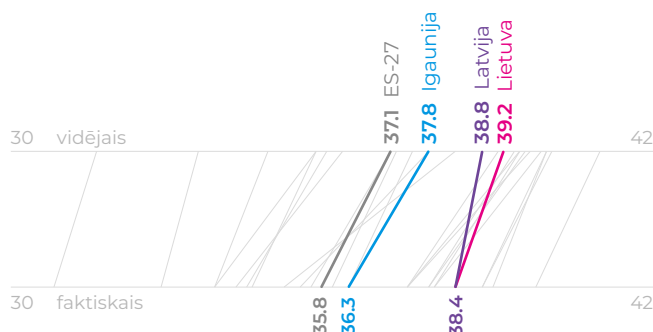
Esošā atalgojuma sistēma attiecībā uz svētku dienām rada papildu izmaksas darba devējiem, it īpaši gadījumos, kad darba dienas iekrīt brīvdienā.

4. attēls

Faktiskais un vidējais darba stundu skaits nedēļā ES dalībvalstīs 2025. gadā (h)

Piezīme: Faktiskais darba stundu skaits nedēļā ir pamatdarbā nostrādāto stundu skaits atskaites nedēļas laikā. Vidējo darba stundu skaitu nedēļā iegūst, apkopojot faktisko darba stundu skaitu ilgākā laikā posmā (modālā vērtība). Vidējā rādītājā netiek iekļautas nedēļas, kurās bijuši darba kavējumi (piemēram, atvaļinājuma, slimības u.c. iemelsu dēļ). Abi rādītāji tiek iegūti aptaujājot iedzīvotājus ES darbaspēka apsekojuma ietvaros.

Avots: Eurostat

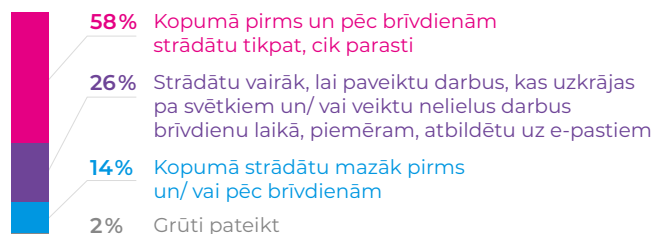

5. attēls

Latvijas iedzīvotāju novērtējumi par darba režīmu pirms un pēc garajām brīvdienām 2025. gadā (%)

Piezīme: Ar garajām brīvdienām šeit tiek apzīmēts periods, kurā svētku dienas ir pirms vai seko brīvdienām (piemēram, ceturtdiena un piektdiena ir svētku dienas, veidojot 4 brīvu dienu periodu). Aptaujā izmantotais jautājuma formulējums bija "Jūs norādījat, ka oficiāli nestrādātu "garajās brīvdienās". Kurš no zemāk aprakstītajiem scenārijiem vislabāk raksturotu Jūsu nedēļu laikā ap svētkiem?"

Avots: Reprezentatīva iedzīvotāju aptauja (n = 257), lauka darbu veica SKDS 2025. gada jūnijā

⁵ Krasnopjorovs, O. 2024. Vai Ziemassvētki nav par garu? Valsts brīvdienu ietekme uz ekonomiku. <https://www.makroekonomika.lv/blogi/vai-ziemassvetki-nav-par-garu-valsts-brivdienu-ietekme-uz-ekonomiku>

⁶ LETA. 2023. Viena brīvdiena Latvijā neiekasē nodokļus 10 līdz 12 miljonu eiro apmērā, lēš FM. Delfi. https://www.delfi.lv/bizness/37293360/bankas_un_finanses/55614274/viena-brivdienu-latvija-neiekase-nodoklus-10-lidz-12-miljonu-eiro-apmera-les-fm

⁷ Barrera, F., Garrido, N. 2017. Public holidays, tourism and economic growth. *Tourism Economics*, 24(4). <https://doi.org/10.1177/1354816617749340>;

Minasyan, G. 2023. Cancellation of Public Holiday in Denmark. *IMF Selected Issues Papers*, 2023(053). <https://doi.org/10.5089/9798400252259.018>

⁸ Krasnopjorovs, O. 2024. *Op. cit.*

⁹ Ekonomikas ministrija. 2024. Latvijas ekonomikas attīstības tendences. <https://www.em.gov.lv/lv/media/20526/download?attachment>

¹⁰ Cui, D., Wei, X., Wu, D., Cui, N., Nijkamp, P. 2018. Leisure time and labor productivity: A new economic view rooted from sociological perspective. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 13(2019-36). <https://doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2019-36>

¹¹ Eurostat. 2025. Labour productivity per person employed and hour worked. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem160/>

¹² Krasnopjorovs, O. 2024. *Op. cit.*

Rekomendācijas: saglabāt brīvdienas, bet atbalstīt darba devējus

Balstoties citu valstu pieredzes analīzē, vajadzētu izvērtēt alternatīvus risinājumus, nevis ķerties pie brīvdienu skaita samazināšanas. Latvijā brīvdienu skaits nav ievērojami lielāks kā citviet Eiropā, it īpaši kontekstā ar atvaļinājuma dienām. Samazinot brīvdienu skaitu, jādomā arī par kompensējošām metodēm (piemēram, algas pielikumiem), kā tas darīts Dānijā, un tas ir saistīts ar papildu izdevumiem. Tomēr, ja būtu nepieciešams atcelt vai mainīt svētku dienas, būtu ieteicams ņemt vērā arī iedzīvotāju viedokli.

Jautājumā par brīvdienām, kuras varētu atcelt, visbiežāk tiek minēta Vispārējo latviešu dziesmu un deju svētku noslēguma diena, kam seko Latvijas Republikas Satversmes sapulces sasaukšanas diena (Darba svētki) un Otrās Lieldienas.

Interesanti, ka brīdī, kad respondentiem jāizvērtē katra svētku diena atsevišķi, ievērojami pieaug to skaits, kuri ir gatavi vismaz no kādas svētku dienas atteikties (61%, salīdzinot ar 14%, kas novērtējot svētku dienu skaitu norādīja, ka to ir par daudz). Šāda atšķirība var liecināt, ka tikai, redzot pilnu svētku dienu sarakstu, cilvēki apzinās, cik to patiesībā ir.

Šobrīd visspēcīgāk svētku dienas ietekmē tādas nozares kā ražošanu, kas bieži turpina darbu arī tad, kad citi svin. Ideālā gadījumā tiktu attīstīta automatizācija un augstākas pievienotās vērtības saimnieciskā darbība, atbrīvojot darbaspēku šajos sektoros. Ja tautsaimnie-

cībā notiktu pāreja, piemēram, no ražošanas uz profesionālo pakalpojumu sniegšanu, būtu novērojama lielāka fleksibilitāte darba laika plānošanā. Lielāka kontrole pār darba grafiku samazinās valsts noteikto svētku dienu ietekmi, ļaujot darbiniekiem rast tīkamāko darba un privātās dzīves līdzsvaru un attiecīgi – samaksu.

Kamēr šāda pāreja nav notikusi, nozīmīgākie alternatīvie risinājumi samazinātu svētku dienu radītos izdevumus un produktivitātes zaudējumus darba devējiem un vienlaicīgi veicinātu nodarbināto fleksibilitāti:

- **Atcelt dubulto likmi darbam svētkos.** Liela daļa nodarbināto Latvijā nemaz nezina, ka tādas dienas kā Mātes diena vai Vasarsvētki ir oficiālās brīvdienas un, visticamāk, ievērojami nemainītu iedzīvotāju svinēšanas paradumus. Tomēr dubultā likme ir nozīmīgs finansiālais slogs darba devējiem.
- **Pārtraukt darba dienu pārceļšanu.** Tā ir neefektīva prakse, ko būtu vēlams aizstāt ar brīvprātīgu izvēli. Tie nodarbinātie, kas vēlētos četru dienu brīvdienas, varētu izmantot atvaļinājuma dienas. Šādi uzņēmumiem būtu vieglāk pielāgoties starptautiskajam tirgum un publiskā sektora darba laikam, kā arī nebūtu novērojams produktivitātes kritums sestdienā, kurā tiek atstrādāta pārceļtā darba diena. Kā stingrāks risinājums apsverama 18. novembra un 4. maija nepārceļšana, ja tie iekrīt brīvdienās.

6. attēls

Latvijas iedzīvotāju novērtējumi par potenciāli atceļamajām brīvdienām 2025. gadā (%)

Piezīme: Aptaujā izmantotais jautājuma formulējums bija "Gadījumā, ja tiktu nolemts, ka ir jāsamazina brīvdienu skaits, kuras dienas Jūs piekristu noteikt par darbadienām (t.i., ja tās iekrīt nedēļas nogalē, tās, protams, ir brīvas, bet savādāk tās būtu darbadienas)?" Respondentiem bija iespēja izvēlēties vairākas atbildes.

Avots: Reprezentatīva iedzīvotāju aptauja (n = 1005), lauka darbu veica SKDS 2025. gada jūnijā

